

Ghislain Lafont teológussal

MONORY M. ANDRÁS
— TILLMANN J. A.

Teológiatörténetében Ön kétezer évet tekint át. Ilyen távlatban milyen jellegzetességei vannak az ezredfordulónak? Hogyan vetül fel ma a vallás, a keresztény hit kérdése?

Sokat beszélünk manapság a posztmodernről. Valószínűleg olyasmit értünk rajta, hogy többé-kevésbé megelégtünk a matematika kizárólagos uralmát életünkben. A tudomány gazdagságát alighanem az adja, hogy képes matematikailag szemlélni a dolgokat: felosztja, nagyjából részekre bontja őket, s végül épp ezért manipulálni is tud bármit — a minta a számítógép, ahol minden a nullára és az egyre épül. Ezen a téren rendkívüli hatékonyságra tettünk szert, a matematika mozgásterének szinte semmi sem szab határt. De közben rájövünk — előbb talán csak sejtjük, aztán a gyakorlatban is érzékeljük, mivel képtelenség, hogy a matematika boldoggá tegye, mondjuk, a társadalom életét —, tehát rájövünk, hogy csak a matematikával, csak a technikával nem sokra megyünk. De mit keressünk? A „vallási” megújulás eleinte talán nem is a vallás megújulása, hanem egy másik dimenzió feltárulása, olyan dimenzióé, amelyre az embernek és a társadalomnak egyaránt szüksége van a boldoguláshoz, a boldogság egyenlőbb megosztásához.

A kérdés, amellyel korunk a kereszténységhez és benne a katolikus egyházhoz fordul, az, hogy van-e olyan elképzelésünk az életről, van-e olyan Isten-képünk, amely hozzásegíti az embert, hogy századunkban emberhez méltóan élhessen. És ahhoz, hogy emberhez méltóan élhessünk, szükségünk van a technikai, a tudományos, a társadalmi és a hiteles vallási szféra összehangolására. A katolikus egyházban a reneszánsz óta nemigen akadtak olyan emberek, mondjuk zsenik vagy próféták, akik képesek lettek volna összehangolni a modern, Galilei utáni világot a keresztény hittel. Az egyházatyák korában vannak nagy és ma is izgalmas figurák, a középkor tele van nagy alakokkal, a modern korban nincsenek ilyenek. Talán az egyik ok: nincs hagyománya annak, hogy együtt gondoljuk el a katolicizmust és a modernséget. Ezért vagyunk szegények. Azt hiszem, az egyháznak el kell fogadnia szegénységét, hiszen ezután is csak olyan emberek gyülekezete lesz, akik kegyelemből és önként döntöttek Jézus Krisztus követése mellett; és akik Jézus Krisztus magatartásában keresnek választ a modern világ kérdéseire. Bizonyos vagyok benne, hogy a hit elsobbsége folytán nem képzelhető el olyan egyház, amely minden problémára tökéletes választ adhatna. Régebben, amikor az egy-

ház azt hitte, birtokában van minden igazságnak — és nemcsak az Evangélium igazságát birtokolja, hanem a világról is ő mondja ki az utolsó szót —, akkor talán kötelező megoldásokat erőltetett, s lehet, túl gyors megoldásokat. Ma viszont mintha újra felfedezné a hit ingyenességét, a Szentlélek ajándékát, az Evangélium logikáját. És megérti, hogy vannak más lehetőségek is, más kultúrák, ahová nem érkezett el az Evangélium, vagy, teszem azt, nem talált jó fogadtatásra; ezek a kultúrák más megoldásokat kínálnak, s közben maguk is a keresés útját járják, nincs végleges válaszuk a problémákra. A párbeszéd tehát olyasmit jelent, hogy meghallgatjuk, amit más bölcsességek esetleg jobban tudnak, és aztán kölcsönösen elkísérjük egymást, közösen lépünk előre. Nekünk, keresztényeknek, az a meggyőződésünk, hogy a végső válasz Jézus Krisztus, noha korántsem nyilvánvaló, hogy e végső válaszból hogyan kerekedhetnék ki totális világmagyarázat. Hiszen a saját kereszténységünk megértésével sem végeztünk. A történelem arra tanít, hogy a kereszténységet a kultúrákra irányuló figyelme, a kultúrákhoz fűződő viszonya tette azzá, ami.

Milyen kilátásai vannak a vallások közti párbeszédnek?

Úgy vélem, a vallások közti párbeszéd nem valamiféle szupermarket, ahol a legkülönfélébb világgépelek bőséges választéka van felhalmozva. A párbeszéd egészen más: kölcsönös elismerés és elfogadás olyan emberek részéről, akik őszintén és alázattal járják a keresés fárasztó útját, akik emberképet, emberi praxist szeretnének felmutatni a jelenkornak. A párbeszédnek alighanem egyetlen ellensége van, az egyházon belül is: ez az ellenség — az egyetlen — az, amit integrizmusnak vagy fundamentalizmusnak hívnak: azok az emberek, akiknek, vélhetően félelemből, nincsenek problémáik, csak múltbeli megoldásaik vannak. A valláscsöszök mindenütt megtalálhatók: az iszlám fundamentalizmus, az indiai fundamentalizmus különböző fajtáira gondolok, vagy a katolikus integristákra, de nyilván a protestánsokra is, tehát azokra, akik félnek a problémától, ezért megoldásokat erőltetnek. És az integrizmusokkal gyakran jár együtt az erőszak. Aki fél, az támadva védekezik. Velük nem nagyon van mit dialogizálni. Az egyházon belüli párbeszédre is ott van esély, ahol fundamentalizmus helyett nyitottságot és alázatot találunk. Az igazi párbeszéd során egyszerre hihetünk Jézus Krisztusban, mivel ezt a hitet kaptunk ajándékba, és gondolkodhatunk legjobb képességünk szerint.

A vallások közti párbeszéd a zsidósággal kapcsolatban különösen hangsúlyos, hiszen nemcsak a mai zsidósághoz, hanem a kereszténységnek önnön eredetéhez fűződő viszonyát is érinti. Könyvének a korai keresztény teológiáról szóló fejezetei mintha arra utalnának, hogy túllontúl elgörgösödött.

A fő kérdés az, hogy miként sajátíthatnánk el Szent Pál magatartását, aki egyszerre volt szíve mélyéig zsidó, és hogyan ismerhetnénk fel vele együtt, hogy a kinyilatkoztatás teljessége Jézus Krisztusban van, hogyan járjunk közös úton azokkal, akikkel mindenünk közös, csak Jézus Krisztus nem. A kihívás éppen ez, hogy mi lesz a zsidókereszténységgel a jövőben. S mivel nem tudjuk visszacsinálni a múltat — legfeljebb bánkódhatunk miatta —, a jövőben kell élnünk. A kérdés az, miként viszonyuljunk a zsidósághoz vallási téren, de kulturális szempontból is. Legelőször talán meg kell ismernünk, mert a zsidóság épp olyan, mint a katolicizmus: múltja van, különböző áramlatai vannak, hagyománya és filozófiája van, s nekünk persze sokmindenről fogalmunk sincs. Igyekeznünk kell észrevenni, hogy mi mindenre van lehetőség helyi szinten, túl a sajnálkozás kifejezésén, ami fontos ugyan, de aztán olyan téren is közelítenünk kell egymáshoz, ahol számos kényes kérdés vetődik fel: egyrészt a vallási különbségek miatt, de politikai tényezők miatt is, amelyek nem igazán segítik a közeledést, legyen szó az egyházi politikáról, amely talán nem mindig követendő, ha történnek is jelentős erőfeszítések, vagy a cionizmusról, Izrael földjéről, ahol nyugtalanító a helyzet.

Ami a kereszténységet illeti, nagy hatással volt rá a görög metafizika, de csak kevésbé nézett szembe a tragikus görög gondolkodással. A 19. század eleji német filozófusok, s később Schopenhauer, Nietzsche, ma pedig főként a Soá után a tragikum talán ismét mélyen áthatja gondolkodásunkat. Tragédia a kereszténység, a keresztben meghalt Krisztus műve is. Nem arról van szó, hogy le kellene mondanunk a kereszténység hellenista értelmezéséről, hanem fel kell tennünk a kérdést, nem volna-e lehetséges egy olyan értelmezés is, amely a tragédiához nyúlna vissza, és lehetővé tenné, hogy jobban megértsük és másképpen értsük meg a kereszt és a feltámadás jelenségét, és azt is, ami a tragédián túl van: a történelem kiengesztelődését. És a tragédián munkálkodva talán valamivel jobban megérthetnénk a zsidóságot, amely szintén a tragikum jegyében él.

Az utóbbi évtizedek egyik legfőbb vallási újsága a távol-keleti vallások megjelenése az európai kultúrkörben. Mit jelent ez a keresztények számára?

Azt gondolom, hogy a keletieknek olyan tudásuk és olyan praxisuk van az emberi pszichét és működését illetően, de az emberi testről is olyan ismereteik vannak, amelyeket mi elfelejtettük, vagy amilyenekkel soha nem is rendelkezünk. A kultúrák találkozása végső soron azt jelenti, hogy vannak kultúrák, amelyek olyasmivel rendelkeznek, amivel mi nem, amit az egyház még nem ismert fel és nem próbált ki. Úgy vélem tehát, hogy a testi technikák, a harcművészetek, a csönd technikái rengeteg tanulnivalót rejtenek számunkra, és részben hasonlóak ahhoz, pontosabban emlékeztetnek arra is, amit valaha tudtunk, de aztán elfelejtettünk.

Az elsajátításnak kettős határa van. Az első határ az a kísértés, az a hiedelem, hogy az ember önmagát üdvözítheti, hogy a keleti technikák begyakorlása minden problémát megold. Azt hiszem,

ez nem igaz. Semmilyen aszketikus gyakorlat nem üdvözít. Ráhangolhat, de végül is ezek a technikák csak akkor jók, ha hozzásegítenek, hogy rátaláljunk a kegyelemre. Nem akármilyen kegyelemre, hanem a kegyelemre mint könnyedségre, mint kecsességre, a gráciára, az oldottságra; annak felismerésére, hogy egy belső áramlat hordoz bennünket, amely messzebbre visz, mint ahová magunktól eljutnánk.

A másik kényes dolog ezen a téren az, hogy mi, keresztények hisszük, hogy a kegyelem Jézus Krisztus közvetítésével érkezik el hozzánk, és Jézus Krisztus nemcsak csend, hanem szó, olyan szó, amely a történelemben nyilvánult meg, és amely Isten nevét ajándékozta nekünk. A kereszténység nem mindenestől apofatikus, ami azt jelenti, hogy nem annyira a csend szférájából származik, hanem a kinyilatkoztatás, a szó rendjéből való. És a távol-keleti csendtechnikák nem a szó szolgálatában állnak, hanem a szó abszolút meghaladásának a szolgálatában. El kell jutni az egyetlenhez, amelyhez képest nincs második — ez gyakran előforduló kifejezés: az egy, amelynek nincs másika, az abszolút egység. Mi, keresztények viszont azt az Egyet valljuk, akinek van Másika: megvalljuk az Atyát, a Fiút és a Szentlelket. És azt mondjuk, hogy a Második, aki egy az Eggyel, testté lett közöttünk. A csend bölcsességformáinál előbbrevalónak tartjuk, ha szabad így mondanom, a szó és a történelem bölcsességét. Hogyan teremthető összhang a kettő között? Nem tudom.

Nemcsak a vallások közötti érintkezés vált globálissá, hanem világszintűvé vált az érintkezési folyamatok sokasága. Milyen hatását észleli az emberek közti kommunikáció és az információcsere felgyorsulásának?

A világban csakugyan elterjed valamiféle közös gondolkodásmód, miközben azt is belátjuk, hogy a kommunikáció feltétele bizonyos emberi lépték. Felismerjük a helyi csoportok fontosságát. Érdemes megkülönböztetnünk három fogalmat: az információt, a kommunikációt és a kommuniót. Ami az információt illeti: a világban sok minden történik, rengeteg információt kapunk a tudomány, a technika, a művészet területéről, borzasztóan jól informáltak vagyunk, óriási kapacitású információhordozókkal rendelkezünk. Rengeteg információhoz juthatunk hozzá. A kommunikáció pedig továbbítja az információt. A kommunió viszont érzésem szerint egészen más. A kommunió az embernek az az igénye, hogy találkozzék a másik emberrel; a férfié, hogy találkozzék a nővel... a kommunió: találkozás a másik emberrel, egy emberi közösséggel, valódi személyekkel, azzal, amit a legmélyebben keresnek, ami élteti őket: eszményekkel, fájdalomakkal, kudarcaikkal, emberi történetükkel. Legmélyebb vágyunk, azt hiszem, a kommunió utáni vágyakozás. Az egyház dolga legelőször is talán az lehetne, hogy megmutatja: az egész Evangélium a kommunióról beszél, a kölcsönösségről Istennel és egymással. Ezt jelenti a már-már szakkifejezéssé vált, mégis csodálatos szó: a *testvéri szeretet*. Embereket összefűző szeretet. Az ember alapzata csakugyan a kommunió, és amiről azt hittük: odafönt, az égben van, az voltaképp az a hely, az a tér, ahol teljes kölcsönösségben leszünk Istennel, ahol teljes kommunióban leszünk egymás-

sal. A kommunikáció tehát a kommunió eszköze: ha szeretek valakit, akkor beszélek hozzá és meghallgatom. De ami az információ-cserének formát ad, ami valóságossá teszi, az a kommunió. Az, hogy mélyen közünk van egymáshoz. Ezért úgy vélem, a kommunikációt akkor fenyegeti veszély, ha csak a kíváncsiságot táplálja, ha nem teremt kommuniót. Nem vitás, hogy az egyháznak fel kell használnia a kommunikációs eszközöket, de csakis azért, mert ez teszi lehetővé, hogy a kommuniót kommunikálja, az éltető kölcsönösséget. És akkor szűrőt is iktathat a kommunikációba, megválogathatja, mi az, ami szolgálja a kommuniót, és mi az, ami nem.

A globális dimenzió megjelenése a különböző kultúrákat is új kihívás elé állította. Milyen hatása van ennek a katolikus kereszténységre, amely nevében — kat holiké — hordozza az egyetemeséget?

Az egyházban mindez kicsit másként jelentkezik, mivel az egyház, legalábbis a római, katolikus és apostoli egyház jó egy évezrede az egyetemesre épül. És végig nagy volt a kísértése, hogy az egész világnak egyetemes viselkedési normákat szabjon, s közben megfélemedezzen arról, hogy e viselkedési normák voltaképp maguk is részlegesek: Közép-Itáliából vagy Nyugat-Európából származnak. Érzésem szerint ezt kell megtanulnia az egyháznak: hogy az egyetemesből a részleges felé mozduljon el, anélkül, hogy felszámolná, ami egyetemes, anélkül, hogy darabjaira hullana. De fordítva is áll: a világnak azt a fajta globalizációt kellene megtanulnia, amely nem szünteti meg a különbségeket. Az egyház itt alighanem modellértékű lehet, hiszen a találkozás tisztán emberi arculatáról van szó...

Milyen következményekkel jár ez az átrendeződés az egyházban?

Egy olyan intézmény, amely sokáig a kissé erőszakolt, némiképp sekélyes szintű egyetemességből élt, nagyon nehezen határozza el magát arra, hogy félelem nélkül engedjen a decentralizációnak. Az egyháznak jót tenne a decentralizáció, amely bizonyos távolságot teremtene a római Szentszékekkel szemben. Rendkívüli lehetőséget kaptunk azzal, hogy tényleges sokféleségben élhetünk, de aki igent mond a sokféleségre, az előbb-utóbb konfliktusokkal találkozik. Ugyanakkor van egy tekintély, amely adott pillanatban segíthet megoldani a konfliktust. Ez csakugyan páratlan lehetőség. A katolikus egyház alkotmányos szempontból, sőt alkotmányjogi szempontból is rendkívüli jelenség. Jó volna, ha ezt a rendkívüli adottságunkat végre ki is tudnánk használni.

Ezek a változások olykor egészen konkrét formákban, például új népvándorlásokban jelentkeznek. Vannak-e a katolikus kereszténységnek — sajátos tapasztalataiból eredő — sajátos megoldási javaslatok?

Franciaországban a katolikus egyház határozottan fellépett a bevándorlók érdekében, segítette beilleszkedésüket, néha sztrájkolóknak is otthont adott, igaz, az éhezés ellen korántsem tett meg mindent, ami szükséges lett volna. De mégiscsak prófétai szerepet vállalt. A prófétai szerepet vállaló keresztények vagy püspökök azonban pontosan tudják, hogy a helyzet sokkal bonyolultabb. Ezért azt mondják: a szegényeknek jogaik vannak. Franciaországban talán csakugyan vannak jogaik, lehet azonban, hogy épp a megoldás érdekében — egyébként ugyanezt mondja a Szentszék is —, épp a menekültprobléma megoldása érdekében a szegény országok gazdaságának előmozdítása volna a legfontosabb feladat, éspedig úgy,

hogy az embereknek ne kelljen elhagyniuk országukat, ne kelljen tovább duzzasztaniuk a külvárosokat.

Ötven évvel ezelőtt Rodin püspök, az egyház társadalmi elkötelezettségének egyik prófétája, a Katolikus Segélyakció alapítója sokat merített abból, amit „mikrorealizációnak” neveznek. Azt mondta: a világgazdaságot nem tudjuk megváltoztatni, de elme-
hetünk a harmadik világ országaiba, segíthetünk kutatásni valahol, sokat tehetünk azért, hogy egy falu a kézi szántásról áttérjen a traktorra, és a — tudom is én — monokultúrára való áttéréshez nem kell sok... Ez talán prófétainak mondható elképzelés, hiszen nincs ország, amelytől elvárhatnánk, hogy a középkorból egyetlen nemzedék alatt átlépjen a 20. századba. Különösen akkor, ha a cél nem a nemzeti sajátosságok megszüntetése, nem valami borzasztóan semleges, Stockholmtól a Tűzföldre terjeszkedő hamburger-társadalom létrehozása.

A modern ipari civilizáció alapját képező tudomány/technika és a kereszténység kapcsolatát Galilei óta hidegháborúként lehet leírni. Hogyan látja mai kapcsolatukat?

Nehéz a világba vetve élnünk, úgy, hogy azt sem tudjuk pontosan, kik voltak a szüleink. Szükségünk van eredetre. És azt hiszem, végső soron szükségünk van az abszolút kezdet ismeretére is, az elbeszélésekre. Más az életünk, amely éppen így történik, és más a tudományunk. A kettő összeegyeztethető. Ezért olyan rettenetes Galilei elítélése, a Galilei-ügy. Mert hát mi másról volt szó, mint hogy valaki elgondolkodott a kezdetekről, vagyis olyasmiről, ami létünk legmélyéhez tartozik, és pontosan ebben gátolták meg egy időre: hogy annak rendje-módja szerint feltegye a kérdéseket. A Biblia nevében meggátolták a tudományos vizsgálódást, amely pedig voltaképp ugyanarra irányult. Megértem, mert nagy újdonság volt, előtte nem folyt hasonló kutatás. Tehát kell, hogy legyen — szakszaggal élve — alapító elbeszélésünk: ez alapozza meg létezésünket, ez teszi lehetővé, hogy visszataláljunk eredetünkhöz. Sokkal inkább zavarba ejt viszont az élőkön végzett kutatás, amelynek célja az élő szervezet bizonyos mértékű átalakítása, esetleg manipulációja. A kérdés az, hogy a matematika meddig állítható az élet szolgálatába, és hol az a pont, ahol az élet feletti uralom eszközévé válik. A kísértés itt talán az, hogy teremtőkké legyünk. Tudnunk kellene, hol a határ: a teremtő — vagyis rossz — manipulációk határa. Van olyan manipuláció, amely az ember szolgálja. Honnét tudhatjuk hogy a manipuláció mettől kezdve teremtés? Hol az a pont, ahol azt mondhatjuk: eddig a Teremtő előre megszabott terve volt, innentől viszont már, úgymond, a szolga nagyravágása. Ami a katolikus egyházat illeti: létezik tanítóhivatal, amely megmondja, mit tehetünk és mit ne — lehet, hogy tévedek, amikor ezt mondom, de hát katolikus vagyok, szerzetes, pap és minden efféle... Ha a tanítóhivatal eligazítást ad, akkor ennek legtöbbször a javaslat és az útmutatás, talán a határozott útmutatás formáját kellene öltenie, abból a meggyőződésből fakadóan, hogy a javaslat és az útmutatás felszabadítóan hat.

Lehet, hogy naiv vagyok, de az is lehet, hogy egyszerűen csak

hívó, amikor azt gondolom, hogy az ember nincs végleg elveszve, értelme nem romlott meg annyira, hogy végül ne az igazság bizonyuljon erősebbnek. Az emberi klónozásról például azt mondhatom, hogy szerintem van egyfajta egészséges reflexünk, amely közbelép.

Az ezredforduló nemcsak a múlt, hanem jövő kérdésével is szembesít. Mennyiben különbözik a kereszténység eszkatologikus távlatú jövőképe más elképzelésektől?

A gond az, hogy nemigen látni, milyen elképzelései vannak jelenleg az emberiségnek. Egy olyan közösség, család, csoport vagy egy olyan ország, amelynek már nincsenek tervei, ami semmit sem követ, az nem is él. De mit tervezhet maga az emberiség? Isten országának tervéből egy emberi projektum szövémintája is kiolvasható. Mi az, amiből élünk? Mit keresünk? Milyen az emberiség arculata, amelyet, úgymond, elképzelni sem tudunk? Írtam egy könyvet *Képzeliük el a katolikus egyházat* címmel. Könnyebben el tudom képzelni a katolikus egyházat, mint az eljövendő világ arcát. Nem az eszkatologikus világot, hanem azét a világot, amelyben holnap kell élnünk.

Nem vagyok próféta abban az értelemben, hogy belelátnék a jövőbe. Nem részesültem különleges megvilágosodásban, de hiszem, hogy a történelem Isten Országára felé tart, vagyis nemcsak a Nap kihülése felé, a Föld naprendszerének megszűnése felé. Hiszem, hogy új ég lesz és új föld, ezért mosolyogva azt mondanám, hogy biztos jövőnk van. És fontosnak is tartom, hogy ezt kimondjuk, éppen ma, amikor a szó kissé negatív értelmében apokaliptikus áramlatokkal találkozhatunk. Vannak szekták, amelyek kollektív öngyilkosságot követnek el, mindenféle rosszízű fantazmagóriák vesznek körül bennünket. Mi abban hiszünk, hogy Krisztus újra eljön. Az a meggyőződésünk hogy Krisztus újra eljön és a világ átalakul. Ez akkor is így van, ha várakozunk, és akkor is, ha már semmit sem várunk. Épp ma, amikor olyan nehéz, oly bizonytalan helyzetben vagyunk, talán épp most van itt az ideje, hogy olyan apokaliptika nélkül, amilyen a középkor nehezebb pillanatait jellemezte, azt mondhassuk: Krisztus újra eljön. Krisztus újra eljön, de nem úgy, mint Michelangelo vagy mondjuk Brunelleschi *Utolsó ítélete*, nem mint rettentő végítélet, hanem mint a világ átalakulása. A világ transzfigurációja. Ebben szilárdan hiszek. Hiszem, de nincs tapasztalatom róla. És azt is gondolom, ami megint csak hitbeli meggyőződés, hogy a jó erősebb, mint a rossz, és még a mostani helyzetünkben is több a jó, mint a rossz. Ha hiszem, hogy Krisztus feltámadt, akkor nem hiszem, hogy a világot elnyeli a rossz. Ez lehetetlen. Elhiszem, hogy a rossz gyarapodóban van, de a jó is gyarapszik.

A remény és a várakozás alighanem egyenes úton hasznosítható, mivel aki elcsüggedt, az nem csinál semmit. Aki viszont remél, az csinál valamit. A feltámadt Krisztusba vetett reményből, a Krisztus eljövetelére való várakozásból jó esetben egyenesen következik, hogy itt és most cselekednünk kell. De vajon ebből kiindulva megrajzolható-e a világ jövőbeli arculata és a jövő egyház-

képe? Nem hinném. Ha visszatekintünk a múlt történelmére, akkor azt látjuk, hogy a később bekövetkezett fordulatokat soha nem lehetett előre tudni. Fogalmam sincs tehát, hogy mi lesz.

Minderre tekintettel milyenek találja a mai katólikus kereszténységet? Mi a jelentősége a kereszténységnek az ezredfordulón?

Hogy hol a prófétaság a mai egyházban? Azt hiszem, a mély és legalább kissé kreatív hűségben lakozik, olyan emberek szűkebb körében, akiket nem könnyű felismerni, meglátni a tömegben, akiknek nincs egyházi hivataluk, csupán igyekeznek jó keresztényekként, az Evangélium tanúiként élni és tenni a dolgukat. Az a gyanúm, hogy az egyház jövője ma általuk, e nem igazán látványos úton-módon készülődik.

A Zsinat idején sok szó esett a szegény és szolgáló egyházzól. Önök viszont egy diadalmas egyházat láthatnak. Nem tudom, mi a helyzet Magyarországon, de Franciaországról elmondható, hogy az egyház valóban szegény és szolgáló egyházzá lett. Érdemes megfontolni, hogy mit jelentenek ezek a szavak. A nagypolgári világban, ugye, a szolgák a konyhában időznek és kis szobákban laknak. Cselédszobákban, ahogy mondani szokás. A szegények pedig riasztóak, jobb nem gondolni rájuk. Dicsőségről tehát szó sem lehet. Jézus szolgáló volt, szegény volt, Isten szegénye, és napjainkban a prófétaság talán nem egyéb, mint annak az elfogadása, elismerése, hogy szegény és szolgáló egyházunk van, és nem rettenünk meg attól, hogy már nem vagyunk diadalmas egyház, hanem kommunióban élünk a többi emberrel.

Fontos, hogy tudjunk, hogy tűnődjünk, hogy gondolkozzunk, de hogy pontosan miként ragadható meg manapság a vallás és a modern világ, a világfolyamatok és a helyi sajátosságok egymásra utaltsága — nos, ez már olyan kérdés, amely messze meghaladja képességeinket. Végig kell gondolnunk, amennyire rajtunk múlik, hozzá kell tennünk a magunkét, szorosán együttműködve másokkal is, de aztán tekintetünket az egyetlen biztos pontra kell szögezni, az Evangéliumra, a keresztre és a feltámadásra, a szegénységre, mert benne mutatkozik meg az igazság. Aztán a szintézis már Istenre tartozik. Mi csak apró szereplők vagyunk a történelem sodrában. S ha így áll a dolog, és ha a szegény és szolgáló Krisztust követve ugyanezt érzi a szegény és szolgáló egyház is, akkor az sem lehetetlen, hogy a nagy kérdésekre zseniális válaszaink születnek.

A szentséggel rengeteg tévelygés összefér. Tévelygők vagyunk, de szentek is. Úgy látom, a mai egyház ezt helyesen érzékeli. Mindig is érzékelt, de napjainkban rá is kényszerül valamennyire, mert szegény. Hát erről volna szó. Sajnálom, ha manapság a diadalmas egyházat próbálnák restaurálni. Jézus nem így aratott győzelmet. Nem így diadalmaskodott. Mi pedig ne merészeljük azt állítani, hogy jobban csináljuk, mint ő.

Mártonffy Marcell fordítása